

Systematiske oversikter

– nye utfordringer og nye muligheter for fagbiblioteket

AV MIKAELA AAMODT OG MARTE ØDEGAARD
SPELIALBIBLIOTEKARER | MEDISINSK BIBLIOTEK |
UIO:UNIVERSITETSBIBLIOTEKET

For mange forskere har det tidligere vært tilstrekkelig å gjøre et enklere litteratursøk i litteraturløstene på jakt etter forskningsartikler de har hatt behov for, men nå ser vi en endring i henvendelsene som omhandler litteratursøk. Flere og flere forskere og studenter henvender seg nå til biblioteket fordi de trenger hjelp med litteratursøk til den systematiske oversikten de er i ferd med å utarbeide. I denne artikkelen har vi fokus på temaet systematiske oversikter, og hensikten med artikkelen er å diskutere noen muligheter og utfordringer for fagbibliotekene samt å gi et innblikk i det NB-finansierte prosjektet *Fagbibliotek og systematiske oversikter*. For de som ikke jobber i fagbibliotek, er dette et lite innblikk i hva som rører seg for noen av oss.

Hva er en systematisk oversikt?

Det finnes flere typer av oversiktsartikler og kunnskapsoppsummeringer (Booth, 2014). En systematisk oversikt er en type oversiktsartikkel som lages med formålet å oppsummere og konkludere *all forskning på en konkret problemstilling* basert på tidligere primærstudier – publiserte og upubliserte. Den systematiske oversikten har en spesifikk forskningsmetodologi som preges av systematikk og transparens for å sikre etterprøvnbarhet og redusere systematiske skjevheter i arbeidet. Metoden kjennetegnes ved at søkestrategien for datainnhenting er oppgitt, artikkelen har tydelige inklusjons- og eksklusjonskriterier, og at de inkluderte studiene er kvalitetsvurdert. I tillegg krever metoden at minst to personer er involvert. Ofte inneholder en systematisk oversikt en metaanalyse, hvor data er samlet og har gjennomgått en statistisk analyse.

Arbeidet med å oppsummere forskning i en systematisk oversikt vokste frem innen medisinfaget i kjølvannet av at kunnskapsbasert praksis

har vokst frem. Nå er det blitt en metode i flere fag så som pedagogikk, psykologi, programvareteknikk, veterinærmedisin, jordbruk, miljøvitenskap og økologi for å nevne noen (Foster & Jewell, 2017).

I en systematisk oversikt er litteratursøkingen selve datainnsamlingen, og fremgangsmåten må dokumenteres på samme nøyaktige måte som en forsker gjør ved et spørreskjemaintervju eller et laboratorieforsøk. Flere av de kunnskapskrav som stilles til forskere i forbindelse med datainnsamling er ekspertise som finnes hos bibliotekarer. Litteratursøk til en systematisk oversikt krever en veloverveid søkestrategi. I dette ligger det at søkeren har kunnskap om hvordan gjøre en problemstilling søkbar, kunnskap om relevante kilder, fordeler og ulemper ved søking i kildene, hvilke søketekniske ressurser kildene tilbyr, samt hvilke søketermer som er passende å bruke. Ofte er det å finne lempelige søkeord, og det å konstruere søket den mest omfattende delen av arbeidet – man vil inkludere alle relevante begreper, men samtidig ikke gi forskerne følelsen av å drukne i referanser. Disse moment fordrer kunnskaper som bibliotekarer har – kunnskaper som er kjernen i utdanningen vår.

Å yte service eller veilede?

I biblioteksektoren har brukerens behov og god service vært hovedfokus, og slik skal det være, men som følge av økingen i antall systematiske oversikter ser vi et voksende behov av å differensiere søketjenester mellom ulike brukergrupper.

På Medisinsk bibliotek ved UiO opplever vi at skillet mellom et studentarbeid og et forskerarbeid til dels er i ferd med å viskes ut når studenter ønsker å gjøre en systematisk oversikt som masteroppgave. Dette skaper

utfordringer omkring hvilke tjenester vi skal tilby til ulike brukergrupper. Studentene er i en opplæringsituasjon, og skal allerede på bachelornivå kunne «finne, vurdere og henvise til informasjon og fagstoff og framstille dette slik at det belyser en problemstilling» (Kvalifikasjonsrammeverket for høyere utdanning, Kunnskapsdepartementet, 2014). Noen studenter sikter på å publisere masteroppgaven sin, ofte sammen med en veileder, andre studenter er involvert i en forskningsgruppe og får i oppgave å skrive en systematisk oversikt for gruppen. I begge disse tilfeller er det ofte forventninger fra forskerne, men også fra studentene, at biblioteket skal utføre litteratursøkingen til den systematiske oversikten.

Ph.D-kandidater er ansatt for å forske, men de er også i et utdanningsforløp. Alt flere i denne brukergruppen gjør en systematisk oversikt som en del av sin avhandling. Spørsmål reises da om vi skal betrakte de som forskere og utføre litteratursøkingen for dem, eller skal vi betrakte de som studenter og tilby dem veiledning og kurs?

Bidra til forskningen

Forskere og andre ansatte er ikke i et utdanningsforløp og har derfor i større grad fått tjenester servert. Tidligere har disse tjenester ofte dreid seg om enklere søkeoppgaver, nå handler henvendelser fra forskere ved UiO og OUS i økende grad om å bidra til forskningen ved å gjøre litteratursøket for forskerne. Mange av de forskerne vi er i kontakt med mener det er bedre utnyttelse av tid og kompetanse at en ekspert på søk tar seg av litteratursøkingen, i stedet for at de selv skal lære seg å søke avansert. Vi har også merket at noen forskergrupper og institutter er villige til å kjøpe søketjenester ved utarbeidelse av en systematisk oversikt.

Mot bakgrunn av et voksende behov

for systematisk søking hos forskere, i samband med bibliotekarers kunnskap om metadata og systematisk søking, ser vi at det finnes et enormt potensiale i å utvikle søkeekspertise og gode tjenester innenfor dette feltet. Videre ser vi at denne utvikling også muliggjør en betydelig profesjonsutvikling.

Bibliotekar og forsker

Siden litteratursøkingen til en systematisk oversikt er metoden for datainnsamling, får vi noen ganger spørsmål fra forskere om vi har lyst til å være medforfatter. Det å være medforfatter innebærer ofte å skrive deler av metodekapittelet i forskningsartikler som i dette tilfellet inkluderer litteratursøkingen. ICMJE[1]-reglene som i stor grad styrer forfatterskap innen medisinsk forskning, anbefaler at forfatterskap baseres på følgende fire kriterier;

- 1) Vesentlige bidrag til idé og utforming, eller datainnsamling, eller analyse og tolking av data.
- 2) Utarbeiding av selve manuskriptet eller kritisk revisjon av artikkelens intellektuelle innhold.
- 3) Godkjenning av artikkelversjonen som skal publiseres.
- 4) Enighet om å være ansvarlig for alle deler av arbeidet for å sikre at spørsmål knyttet til presisjon eller integritet til noen del av arbeidet er hensiktsmessig undersøkt og løst.

Dette gir oss bibliotekarer stor mulighet til – ikke bare å bidra – men også å bli kreditert for bidraget. Publiseringspoeng fra Universitets- og høyskolerådet gir på sikt muligheter til ytterligere utvikling av bibliotekarens arbeidsoppgaver og rolle. I USA er bibliotekarens rolle knyttet til systematiske oversikter ofte delt i to tjenestenivåer basert på bibliotekarens aktive utførelse av arbeidet.

1. Lavere grad av involvering: veiledning og opplæring i søking.
2. Høy grad av involvering: utføre søkingen og skrive metoddelen, ofte som medlem av forskergruppen.

Grad av involvering speiler ofte hvilken «gevinst» biblioteket får tilbake. Tjenester på nivå 1 knyttes ofte til takksigelse i forskningsartikkelen, mens nivå 2 ofte er knyttet til medforfatterskap eller betaling (University of North Carolina 2017; University of Minnesota

2017; Duke University 2017).

I Norge er det ikke uvanlig at bibliotekarer innen medisinsk forskning blir kreditert som medforfatter, men i hvilken utstrekning, og om det er forskerens initiativ eller et krav fra biblioteket sin side, er for oss ukjent.

Tjenesteutvikling

På Universitetsbiblioteket i Oslo har vi opprettet et prosjekt med prosjektmidler fra Nasjonalbiblioteket. Prosjektet har som mål å opparbeide et kunnskapsgrunnlag når det kommer til administrative, organisatoriske, metodologiske samt tekniske oppgaver knyttet til systematiske oversikter. I tilknytning til

dette prosjekt har vi dannet en arbeidsgruppe på tvers av avdelingsbibliotekene som delvis skal undersøke hvordan et fremtidig samlet tilbud fra UBO kan se ut.

Mersmak?

For deg som har et ønske om å lære mer om hva arbeid med systematiske oversikter innebærer, eller som ønsker å involvere deg i denne typen av arbeid, anbefales boken *Assembling the pieces of a systematic review: a guide for librarians*. (Margaret J. Foster & Sarah T. Jewell, red. 2017). Det er også blitt utviklet et kompetanserammeverk for bibliotekarer som er involvert i systematiske oversikter, se artikkelen *A Competency framework for librarians involved in systematic reviews* (Townsend et al. 2017).

Denne artikkelen er skrevet med støtte fra Nasjonalbiblioteket. For mer informasjon om det NB-finansierte prosjektet Fagbibliotek og systematiske oversikter se her: ub.uio.no/om/prosjekter/fagbibliotek-og-systematiske-oversikter/ ■

Referanser

Duke University (2017). *Systematic Reviews of the Literature*. <https://mc.library.duke.edu/training-and-consulting/systematic-reviews-literature> [2017-12-06]

Grant, M. J. & Booth, A. (2009). A typology of reviews: an analysis of 14 review types and associated methodologies. *Health Info Libr J.* 26(2), ss. 91-108.

Kunnskapsdepartementet (2014). *Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR)*. Oslo: Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/e579f913fa1d45c2bf2219afc726670b/nkr.pdf> [2017-12-06]

Townsend, W. A., Anderson P. F., Ginier, E. F., MacEachern M. P., Saylor K. M., Shipman, B. L., Smith J. E. (2017). A Competency framework for librarians involved in systematic reviews. *Journal of the Medical Library Association* 105(3).

University of Minnesota (2017). *Systematic Review Service*. <https://hsl.lib.umn.edu/biomed/services/systematic-review-service> [2017-12-06]

University of North Carolina (2017). *Systematic Reviews*. <http://guides.lib.unc.edu/c.php?g=148913&p=979577> [2017-12-06]

[1] International Committee of Medical Journal Editors